

Adatok a mosonmagyaróvári gyógyszerertár történetéhez

JÓZSA ALAJOS

Kéves megye rendelkezik a gyógyszerészet múltjából olyan gazdag anyaggal, mint Győr-Sopron megye. Ez már több kiváló gyógyszerészt, történészt ihletett kutatásra, a található anyagok feldolgozására, megfelelő környezetben történő elhelyezésére. A múzeumokban csak egy rész került bemutatásra, a többi raktárakban vár további sorsára. Így nem tudták visszaadni azt az értéket, amelyet közművelődési és gyógyszerészeti szempontból képviselnek. Hiányzott a patika meghitt hangulata, ahol az üvegek, tégelyek s egyéb felszerelési tárgyak, mint képző- és iparművészeti értékű alkotások maradandó élményt nyújtanak a látogatóknak.

Szerencsére az utóbbi időben fokozott figyelmet szenteltek a múzeum ügynek. A gyógyszerészet emlékeinek felkutatását, begyűjtését, védetté nyilvánítását a Semmelweis Orvostörténelmi Könyvtár, Levéltár, Múzeum idejében megkezdte és tájékoztatta a gyógyszerertári központokat a védettségről, ill. az átalakítások engedélyezéséről.

Megyénkben a tervszerű hálózatfejlesztésünk mellett kiemelten kezeltük gyógyszerésztörténelmi emlékeink megvédését és ideális „gyógyszerertári” környezetben történő elhelyezését. Nemesak írásos anyagaink, felszerelési tárgyaink, bútorzatok képviseltek nagy értéket, hanem egyes esetekben a gyógyszerertár építészeti szempontból is nagy érték. Pld. a győri 1654-ben alapított, volt jezsuita gyógyszerertár (ma Széchenyi patika), melynek barokk mennyezete egyedülálló hangulatot teremt a mai működő gyógyszerertárban.

Sokan feltették már a kérdést, megéri-e megőrizni a soproni és győri patika-múzeum létrehozása. Ha a kérdező az anyagi haszonra gondol, természetesen nemmel kell felelni. Ellenben múzeumaink látogatottsága minden elképzelésünket felülmúlta. Ennek a haszna azt hiszem, mindnyájunk előtt ismert, kulturális és gyógyszerészeti szempontból.

Tudatosan folytatjuk megyei emlékeink megmentését. Patika-múzeumaink hatására sokan kutatták a saját környezetükben található anyagokat, és pályázat formájában igyekeztek feldolgozni gyógyszerertárunk történetét. Így sok értékes adat birtokába jutottunk, amely nagy segítséget ad megyénk gyógyszerertári múltjának feldolgozására.

Megyénk egyik legrégebbi és ma is működő gyógyszerertára Mosonmagyaróváron van és bejárata feletti az 1690-es alapítási év olvasható. Ritkaság számba megy, hogy egészen napjainkig, 286 éve ugyanazon a helyen működjék gyógyszerertár, méghozzá a megye egyik legnagyobb forgalmú gyógyszerertára.

Erről a gyógyszerertárról *Nékám Lajosné* a „Régi magyar patikák” [5] című könyvében tesz említést, majd *Vida Mária* az Orvostörténelmi Közleményekben „Történelmi és iparművészeti értékű gyógyszerertári berendezések magyarországi topográfiája” [6] című írásában közöl adatokat a gyógyszerertárra vonatkozóan.

Így többek között a gyógyszerértár védettségi számát, alapítási évét, a bűtorzat korát és stílusát, anyagát és rövid bűtorzati leírást. Ennek alapján, valamint *Kulcsár Imre*, a mosonmagyaróvári Levéltár igazgatója 1960-ban a Kisalföldben „Óvári patikáriusok” [1] címmel megjelent cikke, továbbá a Levéltárban található megyei városi jegyzőkönyvek [4] alapján próbáltunk újabb adatokat gyűjteni a mosonmagyaróvári gyógyszerértár történetéhez.

Moson vármegyében 1690-ig nem volt gyógyszerértár, a legközelebbi patika Pozsonyban volt. Az első adat 1697-ben említi gyógyszerészt Óváron. A városi számadási könyv [2] szerint *Keszei Péter* malombíró 6 mérő rozst adott el a patikáriusnak, akinek neve nincs feltüntetve. Ugyancsak nem ismerjük annak a patikusnak a nevét sem, aki segílyt kért a megyétől és 15 forintot kapott azzal a kikötéssel, hogy ne élelmiszerre, hanem orvosság beszerzésére fordítsa [4]. Úgy látszik, valami hiba lehetett a patikus magatartása körül, ha csak ilyen megszorítással kaphatott segílyt.

A gyógyszerértár épületét *Józseffy György* óvári polgár és kereskedő 1690-ben építtette. Feltevés szerint saját üzlete részére, ahol az akkori szokás szerint árult benne gyógyszereket, szépitőszereket az egyéb áruk mellett. Üzlet volt-e vagy gyógyszerértár? Az épület egész rendszere arra vall, hogy gyógyszerértárnak készült. Feltehető, hogy évekig ő volt a gyógyszerárús és így őt tudhatjuk Mosonmagyaróvár első gyógyszerészének. Tény azonban, hogy 1697-ben már nem ő árulja a gyógyszereket és lehet, hogy az épületet is bérbé adta, esetleg az üzlettel együtt, mert már az előzőekben ismertetett segílykérő patikus nem *Józseffy György* lehetett, aki a város egyik leggazdagabb polgára volt.

Név szerint 1703-ban tesznek először említést gyógyszerészeiről, *Holczmüller György Jánosról*, aki beadvánnyal fordult a Városi Tanácshoz, hogy mint templomi énekiéssel és zenével foglalkozó, 2 mérő búza és 2 mérő rozsz természetbeni juttatásban részesítse. A város a kérést teljesítette. A Tanács utasította [4] Sipoš Szabó Ferencet, a városi malom gazdáját, hogy adja ki a kért terménymennyiséget *Holczmüller* patikusnak. Ebben az időben kevés tanult gyógyszerész volt hazánkban, legfeljebb orvos-gyógyszerészekről beszélhetünk.

Évtizedekig alig hallunk valamit az óvári patikáról, az egészségügy gyógyszerészeti vonatkozásával keveset foglalkoznak, csupán annyi történik, hogy 1736-ban a helybeli Tanács elrendeli, az orvosok esetenként vizsgálják meg a megye patikáit, erről legyenek jelentést, valamint kötelezi a rendelet a patikusokat az eskü letételére. A tanácshoz ekkor olyan jelentés érkezett, hogy Moson megyében nincs gyógyszerértár [4]. Elképzelhető, hogy az 1690-ben alapított gyógyszerértár nem szerepel a hivatalos iratokban, valószínű egy ideig szüneteltette működését, vagy a gyógyszerértárban olyan bérlő, tulajdonos volt, aki a kor szokása szerint mindenféleképpen kereskedett, nem tette le az 1737-ben elrendelt patikus esküt és ezért a megye nem tartotta patikának. A helybeli Tanács 1745-ben megállapította a gyógyszerek árát, 1747-ben már azt jelentik, hogy Moson megyében Mosonmagyaróváron és Nezsiderben volt gyógyszerértár [4].

1747-ben *Hinger János* patikus kért és kapott is lételepedési engedélyt a várostól, ő őt az első olyan gyógyszerész, aki csak gyógyszerekkel kereskedett [4]. Ettől kezdve megszakítás nélkül van gyógyszerértár Mosonmagyaróváron, 1752-től *Entrecz Mihály* patikus kerítel együtt megveszi a házat tulajdonosától, *Józseffy Györgytől* [4]. 1774-ben *Unger Ferenc* gyógyszerész tulajdonába kerül a patika felszerelése és az épület 5300 forintért [4], amelyei végrendeletében 1809-ben legkisebb fiára, *Ferencre* hagyott. Mivel diplomája még nem volt, *Hakl György* vizsgázott gyógyszerész-segédet alkalmazta, aki bátyjától, *Unger István* budai patikájából jött [4]. *Hakl* és a tulajdonos között ellen-

tét merült fel és ezért hatheti felmondás után eljött Óvárról. Ungert közben felvették a város polgárai közé és mivel diplomája nem volt, Pestre ment tanulni, ahol diplomát szerzett és ezt a megyében is kihirdeiték [4].

Míg Pesten tanult, nagyváradí patikus testvérének *Unger Józsefnek* évi 900 forintért adta bérbe gyógyszerétárát [3]. A bérlet letelte után csak pereskedés útján sikerült *Unger Ferencnek* bátyjától a gyógyszerétárát visszaszerezni, amit nem sokáig vezethetett, mert 1816-ban meghalt. Az özvegy *Prantner József* sógorának [4] adta el a patikát házzal együtt. Ettől kezdve közel 30 évig, 1847-ig Óvár gyógyszerésze *Prantner József* volt. 1847-ben mostohalányát *Schulczér Antal* patikus segédhez adta, aki 8000 pengő-forintért és azon felül haláláig havi 150 forint járadékért megvette a gyógyszerétárát [4. *Prantner* ekkor Mosonban nyitott patikát. A patika rendjéről az ellenőrzési jegyzőkönyvek a legnagyobb dicsérettel emlékeztek meg [4].

1895-ben *Magda Károly* veszi meg a gyógyszerétárát, 1911-ig, haláláig ő vezette.

1911-től 1925-ig *Ámon Gyula* volt a bérlő [4]. 1950-ig a gyógyszerétár bérlője, illetve tulajdonosa *Rüll Imre* gyógyszerész volt.

1880-ig Óváron csak ez a gyógyszerétár volt, míg a mosoni részben „Magyar Korona” néven 1880-ban újabb gyógyszerétár létesült, majd ezt követte 1922-ben a „Megváltó” nevű gyógyszerétár.

Az államosítás után az 1922-ben épült gyógyszerétárát Egyed községbe telepítették. Így két gyógyszerétára maradt a városnak 1966-ig, amíg az új lakónegyedben megnyitásra nem került a 300 m² alapterületű korszerűen berendezett gyógyszerétár.

Láthattuk, meghatározó szerepe volt a legrégebbi patikának Óvár gyógyszerellátásában. Azt gondoltuk, hogy az 1966-ban megnyitott gyógyszerétár átveszi a régi gyógyszerétár jelentős forgalmát. Számításunk nem vált be, mert a régi gyógyszerétár centrális elhelyezése szinte vonzza a helyi és vidéki betegeket egyaránt. Vajon ezek? Lehet, hogy más is. Talán a régi hangulatot árasztó és a belépőben akaratlanul is tiszteletet keltő patikai enteriőr. Boltíves helyiség ad helyet az officinának. A bejáratnál szemben a város képét ábrázoló falfestményt eltakarja az ott megfordulók elől papírra festett kígyó kehellyel, amelyet kb. 15 évvel ezelőtt helyeztek oda. Az officinában régen és ma is gyógyszerkiadás és két tárán gyógyszerkészítés folyik. Jól illeszkedik a bolt-hajtások közé az 1830-as években készült *ampir* cseresznyefa bútorzat. Az előtérben 1—1 különböző állványzat, a háttérben kétajtós szekrény, a két boltíves szakasz szélességében váltakozva fiókos, polcos és üvegajtós szekrény van. A korpuszok függőleges tagolására a feketére pácolt féloszlopok szolgálnak. A táraasztal elől üvegajtós, két szélén féloszlopokkal díszített. Értékes tartozék még egy íróasztal, 1—1 aranyozott, arcképes emblémával ellátott kézimérleg és néhány XVIII—XIX. századi edény.

Az óvári gyógyszerétár történetéhez kívántam néhány adattal hozzájárulni és bemutatni szerepét Óvár gyógyszerellátásában a múltban és jelenben.

Összefoglalás

Szerző az óvári, 1690 és 1697 között alapított első gyógyszerétár keletkezéséről, történetéről, működéséről és tulajdonosairól számol be irodalmi adatok alapján. A ma Mosonmagyaróvárnak nevezett helység első gyógyszerétárának története is példa arra, hogy korunkban mindent el kell követni annak érdekében, hogy a múlt történeti hagyományait megóvjuk és azt a jelen gyógyszerészetének és közművelődésének szolgálatába állítsuk.

Irodalom

1. *Kulesár I.*: Kisalföld 1960. június 5-i száma
2. Magyaróvár város 1697. évi számadása
3. Moson megye és Magyaróvár 1692. évi számadása, 1752—1763.
4. Megyei és városi jegyzőkönyvek
5. *Nékám Lajosné*: Régi magyar patikák, Corvina Budapest 1971, 46.
6. *Vida M.*: *Comm. Hist. Artis. Med.* 71—72, 227, 1974.

A. Йожа: *Данные к истории аптеки г. Мошонмадяровар*

Автор занимается созданием, историей, деятельностью и владельцами первой аптеки в Оваре, в годы 1690—1697, на основе литературных данных. История первой аптеки местности в настоящее время имеющей имя Мошонмадяровар также служит примером того, что в наше время необходимо сделать все в интересе того, чтобы сохранить исторические традиции прошлого и вставить их на службу фармации и всеобщего образования настоящего времени.

A. Józsa: *Some historical data of the pharmacy of Mosonmagyaróvár*

On hand of data of the literature, origin, history, operation and owners of the first pharmacy of Ovár founded between 1690 and 1697 are discussed. The story of this first pharmacy of the community now called Mosonmagyaróvár is also a good example of that everything has to be done in our days to preserve the historical traditions of the past and so to serve today's s pharmaceutics and culture.

A. Józsa: *Angaben zur Geschichte der Apotheke von Mosonmagyaróvár*

Anhand von Literaturangaben wird das Entstehen, die Geschichte, die Tätigkeit und die Eigentümer der zwischen 1690 und 1697 gegründeten Apotheke von Ovár beschrieben. Die Geschichte der ersten Apotheke der heute Mosonmagyaróvár genannten Ortschaft ist ebenfalls ein gutes Beispiel dafür, dass alles getan werden muss um die geschichtlichen Traditionen der Vergangenheit zu bewahren und dies in den Dienst der Pharmazie und Kultur der Gegenwart zu stellen.

(Győr-Sopron megyei Tanács Gyógyszertári Központja,
9023 Győr, Munkásör u. 3.)